

nak megvalósításához szükséges (hogy átláthatóbbá válik-e pályázatok rendszere), hogy a jól felépített rendszer alól a „konvergencia-folyam” kimossa-e az anyagi alapokat (miként a könyvtárközi kölcsönzés ügyét végre megoldani látszó Országos Dokumentum-ellátó Rendszer alól kiszökött az ingyenesség), vagy az állampolgári jogon járó könyvtári szolgáltatások, és a tájékozódáshoz való egyetemes emberi jog gyakorlásának lehetősége valóban eljut-e minden magyar kistelepülésre, az még a jövő titka.

Mohor Jenő



KÖRÖSNÉ MIKIS Márta

A digitális írástudás gyermekkori megalapozása : ajánlások a 3–10 éves gyermekek nevelőinek / Kőrösné Mikis Márta. – Budapest, Országos Közoktatási Intézet, 2006. – 108 p. (Gyakorlatközelben)

ISBN 963 682 566 1

ISSN 963 682 549 1

A digitális írástudás gyermekkori megalapozása

A cím legalábbis vegyes érzelmeket kelt azokban, akik kézbe veszik az Országos Közoktatási Intézet (OKI) által kiadott vékonyka kötetet. Óhatatlanul eszünkbe jutnak a „kakaóbiztos” számítógépek és a hazai oktatásügy válságtünetei az „ingyen” tankönyvtől a tandíj-kötelezettségen át a nemzetközi vizsgálatok által alátámasztott intellektuális lemaradásig. A túlélésért küzdő vidéki és fővárosi iskolák többségében elavult, felújításra szoruló épületekben oktat a létszámában megritkított pedagógusgárda. És akkor még nem említettük azokat az ellenérveket, amelyeket az évtizedek óta folyó olvasásszociológiai vizsgálatok sora igazol, nevezetesen, hogy a TV, majd a számítógép eluralkodásával az olvasás szinte kiiktatózott a felcseperedő fiatalok életéből. Az értékes irodalom nevelő, tanító, személyiségformáló hatása helyett gyermekeink sokkal inkább ki vannak téve az internet gyakran destruktív, a mentális egészséget károsító tartalmainak, nem beszélve a mozgás- és interakció-szegény életmód negatívumairól.

Már azért is zavarba ejtő Kőrösné Mikis Márta munkája, mert a fenti ellenérvekkel is számolva tör lándzsát az információs és kommunikációs technika (IKT) új eszközei mellett, mondván, hogy „a 21. század korszerű technikai eszközei és módszerei megállíthatatlanul helyet kérnek az iskola falai között”. Az informatikai írástudást vagy más szóhasználattal „digitális írásbeliséget” a tudásalapú társadalomban elengedhetetlenül fontosnak tartja, és meg van győződve arról, hogy „aki nem jut már gyermekkorában az informatikai alapismeretek birtokába, az szinte behozhatatlanul

hátrányos helyzetbe kerül társaival szemben”. Mivel a digitális írástudás elsajátítását „*minél fiatalabb életkorban meg kell kezdeni*”, ezért ajánlásaival már a 3–10 éves gyermekek nevelőit célozza meg.

A tanítók, óvoda- és gyógypedagógusok informatikai oktatási segédanyagának szánt összeállítását olvasva be kell látnunk, hogy a szerzőnek – saját rendszerén belül – többnyire igaza van. Korunkban kétségtelenül megváltoztak a tanulási környezet jellemzői, mert az instrukcióra épülő tanulás helyett a konstruktivista, tevékenységorientált tanulási modell felé haladunk. A felnövekvő generációknak alkalmasnak kell lenniük a team-munkára, az információk megszerzésére, szervezésére, kezelésére, a komplex problémamegoldásra és a kreatív gondolkodásra. Élethosszig tartó tanulásra és az ehhez szükséges technikák birtoklására van szükség ahhoz, hogy lépést tarthassunk korunk kihívásaival. Az elmúlt évek európai és hazai oktatáspolitikai és iskolai dokumentumai az IKT hatékony felhasználásának elterjesztését kiemelt feladatként kezelik. Az alsó tagozatos informatikaoktatásban természetesen nem a tantárgyi jellegnek, hanem a játékos formáknak és a sokoldalú alkalmazhatóságnak kell dominálnia, hisz az alapismeretek elsajátítása jól összekapcsolható egyéb – anyanyelvi, környezetismereti, matematikai, stb. – tudásanyaggal. Mivel az Országos Közoktatási Intézet (OKI) Gyermekeinformatikai Szakmai Műhelyének pedagógusai az elmúlt években számos módszertani segédletet készítettek, a gyakorló pedagógusoknak van hová nyúlniuk, ha mintatantervekre vagy óravázlat-ötletre van szükségük. (A kötet ezekből is nyújt némi ízelítőt, aki pedig alaposabb eligazításra vágyik, megkaphatja azt a művet lezáró gazdag bibliográfiából.)

Külön fejezet foglalkozik a játék szerepével, valamint az információs és kommunikációs kultúra játékos megalapozásával. Beszélő képek, irányjátékok, robotjátékok, algoritmusok és informatikai játékeszközök segíthetik a kisgyermeket az

IKT alapjainak számítógép nélküli elsajátításában. A konkrét játékleírások nemcsak ötleteket, mintákat adnak a pedagógusok kezébe, hanem jól érzékeltetik az informatika interdiszciplináris, tantárgyközi jellegét is.

A számítógép nélküli játékos alapozás után következő lépcsőfokként az írott nyelvet kell felfedeztetni a kisgyerekekkel. A szerző – úgy is mint a gyermekkori informatikai alkalmazások egyik hazai kutatója – *Montessorira* hivatkozik, amikor a számítógép játékeszközként történő használata mellett érvel az írás és olvasás tanításában: „*Ha Montessori korában már ismerték volna a számítógépet, bizonyára a hagyományos, manipulatív eszközök mellett a számítógép is segített volna a betűk összeállításában...*” Ezt az állítást arra alapozza a könyv írója, hogy a reformpedagógiák általában törekedtek az újfajta technikai eszközök didaktikai célú alkalmazására. Példaként említi *O. K. Moore* szociológus, pszichológus kísérleteit az Egyesült Államokban egy – a mai modern számítógépet megelőző – „beszélő” írógéppel és azt a kutatást, amely szintén az USA-ban folyt a hetvenes években a televízióhoz az iskola előtti tanulásban betöltött szerepéről. Az utóbbi a televíziózás káros hatásának általánosíthatóságát cáfolta, mert a *Szezám utca* című igen népszerű TV-műsor bebizonyította, hogy „*a televízió által közvetített ismeretek befogadására már az egész kicsi gyermekek is fogékonyak, megfelelően strukturált pedagógiai programmal, jól megválasztott taneszközökkel, számukra készített programokkal a képességek egész sora alapozható meg és fejleszthető a 3–5 éves korcsoportban.*” Ugyanaz az eszköz tehát jól, építően és rosszul, destruktív módon egyaránt használható. Rajtunk felnőtteken, szülőkön és pedagógusokon múlik az, hogy a korszerű technikai eszközök áldásainak vagy veszélyeinek tesszük-e ki gyerekeinket – vallja a szerző.

A számítógép például – életkorra szabott, megfelelő oktató szoftverekkel – hallatlanul nagy segítséget nyújthat az írott, illetve a beszélt nyelv felfedezésében kisgyermekkorban, a legkülön-

bőzőbb gyermekcsoportokban. *Rachel Cohen* francia professzor kísérletei és a róla elnevezett pedagógia eredményei bizonyítják ezt az idegennyelv-tanulásban éppúgy, mint az anyanyelv elsajátításában. Az 1990-es évektől kezdve a különféle szakmai rendezvényeknek, konferenciáknak köszönhetően nálunk is ismertté váltak a Cohen-pedagógia tapasztalatai és módszerei, így például az olvasás számítógéppel segített tanulása. „*A magyarországi adaptációs tapasztalatok igen pozitívak iskoláinkban: a számítógép kiváló taneszköznek bizonyult az egyéni fejlesztésben, az önfejlesztésben, ami a hibákon keresztül lehetőséget adott az önkorrekciónak is. A gép mellett alkotó gyermekek között élénk, aktív kommunikáció alakult ki, a gondolatok cseréje jelentős szerepet kapott.*”

Seymour Papert amerikai professzor nevéhez fűződik a Logo-pedagógia kidolgozása és elterjesztése. A *Jean Piaget* gondolataiból is merítő *Papert* a Logo programozási nyelvvel egy olyan pedagógiai környezetet, mikrovilágot teremtett, „*amelyben a gyermekek maguk tehetnek felfedezéseket, miközben szinte észrevétlenül, minden kényszer és bemagolás nélkül számos új ismeret birtokába jutnak*”. Nem csoda, hogy a Logo-pedagógiát nálunk is szívesen alkalmazzák erre képzett pedagógusaink. A közelmúlt újítása az *Imagine*, egy olyan, Logo-filozófiára épülő fejlesztőrendszer, „*amellyel kicsik és nagyok, tanulók és pedagógusok kreatív alkotások készítésére képesek, ma már az internet és a multimédia világának elemeit is felhasználva*”.

A kötet – a *Cohen* elvekre és a Logo-pedagógiára alapozva - szempontokat is ad a didaktikai szoftverek kiválasztásához, és felhívja a figyelmet az OKI honlapjának Gyermekinformatika rovatában közzétett szoftverelemzésekre. Ezek közül egyet, a *Manó ábécé* című CD-ROM elemzését a könyvben is olvashatjuk.

Az internet és az iskolai számítógép-hálózatok csatlakozása a világhálóra új fejezetet nyitott az oktatásban, érthető tehát, hogy *Kőrösné Mikis Márta* is önálló részt szentel neki. Arra a kér-

désre, hogy miként lehet a kisgyerekekkel megértetni az internetet, a Világháló-pókháló játékot ajánlja és ismerteti. Felhívja a figyelmet a könyvtári információforrások használatára, az információgyűjtés hagyományos és elektronikus formáira, és azt javasolja, hogy „*az internetezés kapcsán beszéljünk a világhálón való szörfözés veszélyeiről is, illetve a túlzott számítógép-használat káros hatásairól*”. Bemutatja az MMM elnevezésű, párizsi székhelyű nemzetközi projektet, amely kilenc ország – köztük Magyarország – kb. ezer 3 és 10 év közötti gyermekének kapcsolattartását biztosítja. „*A gyermekek és nevelők e-mail segítségével, nemzetközi interaktív együttműködés útján ... információkat cserélnek a képességfejlesztő tanulási környezet megvalósítása érdekében.*”

A Best-practice – jó pedagógiai gyakorlatok című fejezet a rendszeresen IKT-t használó pedagógusok mások számára is hasznosítható esettanulmányaiból ad közre válogatást (például: óvodai hangos könyvtár meseszerkesztő szoftverrel, videokonferencia(!) az óvodában). Az itt olvasható utolsó esettanulmány – a közhiedelemmel ellentétben – arról számol be, hogy miként oldotta egy meseszerkesztő szoftver használata és a számítógépes rajzok értelmezése egy magatartási problémákkal küzdő kisfiú szorongását és agresszivitását.

„*Segíti-e a számítógép a tehetséggondozást?*” – teszi fel a kérdést a szerző, és válaszol is rá a különböző korcsoportoknak szervezett informatikai versenyek, feladatsorok, gyűjtemények felidézésével. A kérdésre már csak azért is egyértelmű igennel lehet felelni, mert „*a számítógépnek nagy motiváló ereje van, segítségével könnyebb bevonni a gyermekeket a munkába. Sokoldalú fejlesztést eredményez, a tanulók tevékenysége nemcsak egyénileg követhető nyomon, hanem megóvhatjuk őket a kudarcélménytől is.*”

Az a sokféle veszély pedig, ami a komputer túlkorai, gyakori vagy egyéb szempontból nem adekvát használatából ered, kivédhető a szerző szerint a helyes alkalmazás megtalálásával és

ajánlásával. A pedagógusok felkészítéséhez és továbbképzéséhez nemcsak az IKT-jogosítvány megszerzéséhez szükséges modulok tartoznak hozzá, hanem az IKT-használatot ellenzők érveinek ismerete és a rájuk adható válaszok hiteles képviselője is. *„Tanácsot kell adniuk az egyre bővülő szoftverpiac áttekintésében, a választásban, az ehhez kapcsolódó pedagógiai elvek megismerésében, a szakirodalom kiválasztásában. Azaz nemcsak a pedagógusnak kell felkészülnie, hanem a szülőket is tanítani kell, többek közt az IKT emberséges, gyermekbarát használatára – akár egy életen át...”*

Ehhez a gondolathoz kapcsolódik a kötet utolsó fejezete, amely az élethosszig tartó tanulás fontosságára hívja fel a figyelmet. Az egész életen át tartó tanulás programja azt sugallja, hogy azokat az utakat kell meglátni és elsajátítani, amelyek a folyamatosan változó világban is elvezetnek a tudás állandó mozgásban lévő tartományába. Ehhez kíván segítséget nyújtani mindennapi éle-

tünkben az informatika is, amely egy másfajta, nyitott, egyszerre tanító és tanuló iskolát feltételez. *„Engedjük tehát betörni az IKT-t a tanulási folyamatba, különösen akkor, ha kis tanítványaink ennek segítségével próbálnak a mi tanítómestereink lenni!”* – biztat a szerző.

Ezen a ponton ismét feltehetjük a kérdést: igaz van? És ismét leszögezhetjük: könyvével meggyőzött bennünket – bizonyos határok között. Az e határokon túli tartományban felmerülő kérdések – mint például az, hogy fölpörgetett világunkban nem emészti-e fel önmagát a technika, nem károsítja-e visszafordíthatatlanul az embert a „lépéstartás”, a verseny kényszere, vagy hogy az IKT birtoklása által valóban bölcsőbbek, boldogabbak és műveltebbek lesznek-e gyermekeink – a legjobb esetben is megválaszolatlanok. De ha még őszintébbek akarunk lenni, azt kell mondanunk: a tendenciák sajnos, nem túl biztatóak.

Éger Veronika



Viszlát, könyvtáros!

Az angliai Hampshire Könyvtár szervezeti rendszere jelentősen átalakult. A könyvtár 60 fős létszámát 40%-kal csökkentették, 30%-át pedig át(le)minősítették.

A személyzet tagjait ezentúl menedzsernek, könyvtári ügyintézőnek és szolgáltatásfejlesztő ügyintézőnek fogják hívni, nem könyvtárosnak. A könyvtári ügyintézőknek pl. könyvismerettel és a nyilvános szolgáltatásokban való jártassággal kell rendelkezniük, de könyvtári végzettség nem szükséges. John Sadden könyvtáros, szakszervezeti vezető így kommentálta az eseményeket: *„Egészen szélsőséges és nagyon durva lépés.”*

(Library Journal. 2007. május 15.)